

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ex Recogniti||one Des. Eras-||mi Roterodami.||

Erasmus, Desiderius

Basileae, 1518

VD16 E 3644

Divvs Ivliivs Caesar.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14277

C SVETONII TRAN

QVILLI, XII. CAESARES.

* DIVVS IVLIVS CAESAR.

ANNVM AGENS CAESAR XVI. PATREM AMI
lit: sequentibusq; COSS. flamen Dialis destina-
tus: dimissa Cossutia, quæ familia equestri, sed ad
modum diues: prætextato despōsata fuerat: Corne-
liam Cinnæ IIII. COS. filiam duxit uxorem: ex
qua illi mox Iulia nata est: neq; ut repudiaret com-
pelli à dictatore Sylla ullo modo potuit. Quare &
sacerdotio, & uxoris dote, & gētilitijs hæreditatibus
mulctatus, diuersarum partium habebatur: ut etiã

Despōsata,
pro despon-
sa.

Repudiare,
pro dimitte-
re quam du-
xeris.

discedere è medio & (quant; morbo quartanæ aggrauate) prope per singulas
noctes cōmutare latebras cogere: secq; ab inquisitoribus pecunia redimere: do-
nec per uirgines Vestales, perq; Mamercū Aemiliū, & Aureliū Cottā propin-
quos & affines suos, ueniam impetrauit. Satis constat Syllam (quū deprecanti-
bus amicissimis & ornatissimis uiris aliquādiu denegasset: atq; illi pertinaciter
contenderent) expugnatū tandē proclamasse siue diuinitus, siue aliqua conie-
ctura, uincerent, ac sibi haberēt: dūmodo scirent eum, quem incolūmē tantope-
re cuperent: quandōq; optimatū partibus (quas secū simul defendissent) exitio
futurum. Nam Casari multos Marios inesse.

2 S Tipendia prima in Asia fecit, Marci Thermi prætoris contubernio: à quo
Sad accersendam classem in Bithyniam missus, defedit apud Nicomedem,
non sine rumore prostratæ regi pudicitia: quem rumorē auxit intra paucos rur-
sus dies repetita Bithynia per causam exigendæ pecuniæ, quæ deberetur cuidā
libertino clienti suo. Reliqua militia secūdiore fama fuit: & à Thermo in expu-
gnatione Mitylenarum, ciuica donatus est.

Fecit stipen-
dia, pro me-
ruit.

3 M Eruit & sub Seruilio Isaurico in Cilicia: sed breui tempore. Nam Syllæ
morte comperta, simul spe nouæ dissensionis, quæ per Marcum Lepidū
mouebatur: Romam propere redijt, & Lepidi quidem societate (quant; ma-
gnis cōditionibus inuitaretur) abstinuit: cum ingenio eius diffusus, tum occasio-
ne, quam, minorem opinione offenderat.

Ciuica, sine
addito sub-
stantiuo, ut
subaudias
corona, quo
modo & ali-
as sæpe lo-
quitur.

4 C Aeterum composita seditione ciuili, Cornelium Dolabellam consularem
& triumphalē, repetundarū postulauit: absolutōq; Rhodū secedere sta-
tuit: & ad declinandā inuidiam, & ut per ocium ac requiem Apollonio Moloni
clarissimo tunc dicendi magistro, operam daret. Huc dum hybernīs iam men-
sibus traiecit, circa Pharmacusam insulam à prædonibus captus est: mansitq;
apud eos non sine summa indignatione prope XL. dies cum uno medico:
& cubicularijs duobus. Nam comites, seruosq; cæteros in initio statim ad expe-
diendas pecunias, quibus redimeretur, dimiserat, Numeratis deinde L. talen-
a tis: expositus

Dimisit, pro
aliū alio mi-
sit.

3
tis: expositus in littore nō distulit: quin è uestigio classe deducta, persequeretur abeuntes: ac redactos in potestatem, supplicio: quod illis saepe minatus inter iocum fuerat, afficeret. Vastante regiones proximas Mitridate, ne desidere in discrimine sociorū uideretur, ab Rhodo: quo pertenderat transit in Asiam: auxilijsq; contractis: & præfecto regis prouincia expulso, nutanteis ac dubias ciuitates retinuit in fide.

Tribunatu militū (qui primus Romā reuerso per suffragia populi honoris obtigit) autores restituendæ tribunitiæ potestatis, cuius uim Sylla diminuerat: enixissime iuuit. Lucio etiā Cinnæ uxoris fratri, & qui cū eo ciuili discordia Lepidum secuti: post necem C. S. ad Sertorium confugerant: reditum in ciuitatem rogatione Plocia confecit: habuitq; & ipse super ea re concionem.

Quæstor Iuliam amitam: uxoremq; Corneliã defunctas laudauit è more pro rostris: sed in amitæ quidem laudatione, de eius, ac patris sui utraq; origine sic refert. Amitæ matris Iuliæ maternū genus, ab regibus ortum: paternū cum Dijs immortalibus cōiunctum est. Nam ab Anco Martio sunt Martij reges: quo nomine fuit mater, à Venere Iulij, cuius gentis familia est nostra. Est ergo in genere, & sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent: & cerimonia Deorū, quorum ipsi in potestate sunt reges. In Corneliæ autem locum Pompeiã duxit Q. Pompeij filiam L. Syllæ neptē: cum qua deinde diuortiu fecit: adulteratā opinatus à Publio Clodio: quem inter publicas ceremonias penetrasse ad eam muliebri ueste, tam cōstans fama erat: ut Senatus quæstionē de pollutis sacris decreuerit.

Quæstori ulterior Hispania obuēnit: ubi cum mandato P. R. iure dicundo conuentus circūiret: Gadeisq; uenisset: animaduersa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit: & quasi pertesus ignauitā suā: quod nihil dum à se memorabile actū esset in ætate, qua iam Alexander orbē terrarū subegisset: missionem continuo efflagitauit ad captandas q; primū maiorum rerum occasiones. In urbe etiam confusum eum somnio proximæ noctis (nam uisus erat per quietem matri stuprum intulisse) cōiectores ad amplissimā spem incitauerunt: arbitrium orbis terrarū portendī interpretantes: quando mater, quā subiectam sibi uideret: nō alia esset, q; terra quæ omnīū parens haberetur.

Decedens ergo ante tempus, colonias latinas de petenda ciuitate agitantes adiit: & ad audendum aliquid concitasset: nisi C. S. conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob id ipsum retinuissent: nec eò secius maiora mox in urbe molitus est.

Siquidem ante paucos dies q; ædilitatem iniret: uenit in suspicionem conspici: crasse cū Marco Crasso consulari, itē Publio Sylla: & L. Antronio, post designationē consulatus, ambitus condēnatis: ut principio anni Senatū adorirent, & trucidatis, quos placitum esset, dictaturā Crassus inuaderet: ipse ab eo magister equitū diceretur: constitutāq; ad arbitriū Rep. Syllæ, & Antronio consulatus restitueret. Meminerunt huius cōiurationis Tanusius Geminus in historia. Marcus Bibulus in edictis. C. Curio pater in orationibus. De hac significatione uidetur

Nihil dū, p
nihil adhuc.

re uidetur & Cicero: in quadā ad Atticum epistola referens Caesare in cōsulatu cōfirmasse regnū: de quo aedilis cogitarat. Tanulius adiicit Crassum pœnitētia uel metu diem cædi destinatum non obisse: & idcirco ne Caesarem quidem signum quod ab eo dari conuenerat dedisse. Conuenisse autem Curio ait: ut togam de humero deiceret. Idem Curio, sed & M. Actorius Naso autores sunt conspirasse eum etiā cum Cn. Pisone adolescente: cui ob suspiciōē urbanæ cōiurationis prouincia Hispania ultro extra ordinem data sit: pactūq; ut simul foris ille, ipse Romæ ad res nouas consurgerent: per Lambranos & Transpadanos, destitutum utriusq; consilium morte Pisonis.

¹⁰ **A** Edilis præter comitium ac forum: basilicasq; etiam capitoliū ornauit portibus ad tempus extructis: in quibus abundāte rerum copia: pars apparatus exponeretur. Venationes autē, ludosq; & cum collega, & separatim addidit, quo factum est: ut cōmunium quoq; impensarum solus gratiam caperet. Nec dissimularet collega eius Marcus Bibulus euenisse sibi, quod Polluci. Ut enim geminis fratribus ædes in foro cōstituta, tantum Castoris uocaretur: Ita suam, Caesarisq; munificentia, unius Caesaris dici. Adiecit insuper Caesar etiam gladiatorum munus, sed aliquāto paucioribus q; destinauerat, paribus. Nam quū multiplici undiq; familia comparata, inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum: quo ne maiorem cuiq; habere Romæ liceret.

Non est in antiquo codice

¹¹ **C** Onciliato populi fauore, tētauit per partē tribunorū: ut sibi Aegyptus prouincia plebiscito daretur: nactus extraordinarij imperij occasiōē: quod Alexandrini regem suū sociūq;, atq; amicum à senatu appellatū expulerant: resq; uulgo improbatur: nec obtinuit aduersante optimatū factione: quorū autoritatē, ut quibus posset modis inuicem diminueret: Trophæa Caij Marij de Iugurtha: deq; Cimbris atq; Theutonibus olim à Sylla disiecta restituit, atq; in exercenda de sicarijs quæstione: eos quoq; sicariorū numero habuit, qui proscriptiōe ob relata ciuium Romanorum capita pecunias ex ærario acceperat: quantq; exceptos Cornelij legibus.

¹² **S** ubornauit etiam, qui C. Rabirio perduellionis diem diceret: quo præcipuo Sadiutore aliquot ante annos Lucij Saturnini seditiosum tribunatum senatus coercuerat: ac forte iudex in reum ductus, tam cupide cōdemnauit: ut ad populum prouocanti nihil æque ac iudicis acerbitas profuerit.

¹³ **D** eposita prouinciæ spe, pontificatum maximum petijt, non sine profusissima largitione. In qua reputans magnitudinem æris alieni, quum mane ad comitia descenderet: prædixisse matri osculanti fertur: domum se nisi Pontificem non reuersurum, atq; ita potentissimos duos cōpetitores, multumq; aetate ac dignitate antecedētes superauit: ut plura ipse, in eorum tribubus suffragia q; uterq; in omnibus tulerit.

¹⁴ **P** rator creatus detecta coniuratione Catilinæ, senatūq; uniuerso in socios facinoris ultimā statuente pœnam: solus municipatim diuidendos, custodiendosq; publicatis bonis censuit. Quin & tantū metum iniecit asperiora suadentibus: identidem ostentās quanta eos in posterum à plebe Romana mane

a 2 ret inuidia

ret inuidia: ut Decium Syllanum COS. DESIG. non piguerit sententiam suam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, uelut grauius atque ipse sensisset exceptam: obtinuisseque adeo transductis ad se iam pluribus: & in his Cicerone consulis fratre, nisi labantem ordinem confirmasset M. Catonis oratio. Ac ne sic quidem impedire rem destitit, quoad usque manus equitum Romanorum quae armata praesidii causa circumstabat, immoderatus perseveranti necem comminata est, & iam strictos gladios usque eodem intentans, ut sedentem unam proximi de seruerint: uix pauci complexu, togaque obiecta protexerint. Tunc plane deterritus non modo cessit, sed etiam in reliquum anni tempus, curia abstinuit.

Primo praeturae die Quintum Catulum de refectione Capitolii ad disquisitionem populi uocauit, rogatione promulgata: qua curationem eam in alium transferebat. Verum impar optimatum conspirationi: quos relicto statim nouorum consulum officio frequentes, obstinatosque ad resistendum concurrisse cernebat: hanc quidem actionem deposuit.

CAeterum Cecilio Metello TRIB. PLEB. turbulentissimas leges aduersus collegarum intercessionem ferenti, auctorem, propugnatoremque se pertinacissime praestitit, donec ambo administratione Reipublicae decreto patrum summouerentur. Ac nihilominus permanere in magistratu, & ius dicere ausus: ut comperit paratos, qui uix ac per arma prohiberent, dimissis licitoribus: abiecta praetexta, domum damus refugit, pro conditione temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo post sponte & ultero confluentem, operamque sibi in asserenda dignitate tumultuosius pollicentem, compescuit. Quod cum praeter opinionem euenisset, Senatus ob eundem ceterum festinato coactus, gratias ei per primores ueros egit: accitumque in curiam, & amplissimis uerbis collaudatum in integrum restituit, inducto priore decreto.

Recidit rursus in discrimen aliud, inter socios Catilinae nominatus, & apud Nouium Nigrum quaestorem a Lucio Vectio indice: & in senatu a Quinto Curio: cui (quod primus consilia coniuratorum detexerat) constituta erant publice praemia. Curius a Catilina se cognouisse dicebat. Vectius etiam chirographum eius Catilinae datum pollicebatur. Id uero Caesar nullo modo tolerandum existimans, cum implorato Ciceronis testimonio, quaedam de se coniuratione ultro ad eum detulisse docuisset: ne Curio praemia darentur, effecit. Vectium pignoribus captis, & direpta suppellectile male multatum, ac pro rostris in concione penes discerptum coniecit in carcerem. Eodem Nouium quaestorem, quod compelli apud se maiorem potestatem passus esset.

EX praetura ulteriorem sortitus Hispaniam, retinentes creditores interuentu sponsorum remouit: ac neque more neque iure antequam puincia ordinarentur, profectus est: Incertum, metu ne iudicij, quod priuato parabatur: an quomaturius socijs implorantibus subueniret: pacataque prouincia, pari festinatione, non expectato successore, ad triumphum simul, consulatumque decessit. Sed cum aeditis iam comitijs ratio eius haberi non posset, nisi priuatus introisset urbem: & ambientibus, ut legibus solueretur, multi contradicerent: coactus est triumphum, ne

phum, ne consulatu excluderetur, dimittere.

19 **E** Duobus consulatus cōpetitoribus Lucio Luceio, Marcōq; Bibulo, Luceiū sibi adiunxit: pactus ut is quoniā inferior gratia esset, pecuniāq; polleret: nūmos de suo communi nomine, per centurias pronūciaret. Qua cognita re, optimates quos metus cēperat, nihil nō ausurum eum in summo magistratu concordī & consentienti collega: autores Bibulo fuerunt tantūdem pollicendi, ac pleriq; pecunias contulerunt: ne Catone quidem abnuēte eam largitionem ē Repu. fieri. Igitur cum Bibulo consul creatus, Eandem ob causam opera opti matibus data est: ut prouinciā futuris CO SS. minimi negocij, id est sylua, cal lesq; decerneretur. Qua maxime iniuria instinctus, omnibus officijs Cn. Pom peium affectatus est: offensum patribus, quod Mithridate rege uicto, cunctan tius confirmarentur acta sua. Pompeiōq; Marcum Crassum reconciliauit, uete rem inimicum ex consulatu: quem summa discordia simul gesserant. Ac socie tatem cum utrōq; iniit: ne quid ageretur in Rep. quod displicuisset ulli ē tribus.

Offensus pat ribus, p in/ uifus.

20 **I** Nito honore primus omniū instituit: ut tam senatus q; populi diurna acta cōficerentur & publicaretur. Antiquū etiā retulit morē: ut quo mense fasces nō haberet, accensus ante eū iret, lictores ponē sequeretur. Lege aut agraria pro mulgata obnūciantem collegam armis foro expulit. Ac postero die in senatu cōquestū: nec quoq; reperto qui super tali cōsternatione referre aut censere ali quid auderet: qualia multa saepe in leuioribus turbis decreta erāt, in eam coegit desperationem: ut quoad potestate abiret, domo abditus nihil aliud q; per edi cta obnūciaret. Vnus ex eo tempore omnia in Rep. & ad arbitriū administra uit: ut nōnulli urbanorum quū quid per iocum testandi gratia signarent: non Casare & Bibulo, sed Iulio & Casare CO SS. actum scriberēt: bis eundem prae ponentes nomine, atq; cognomine: utq; uulgo mox ferrentur hi uersus:

Inire hono rem, p susci pere, imo ge rere, icipere. Morem retu lit, p instau raut.

Nihil aliud, pro dūtaxat more graco μὴ δὲ ἄλλο

Non Bibulo quicq; nuper, sed Casare factum est.

Nam Bibulo fieri consule nil memini.

Campum Stellatē maioribus consecratum, agrūq; Campanū ad subsidia Reip. uectigalem relictum diuisit extra sortem, ac uiginti milibus ciuiū, quibus terni, pluresue liberi essent. Publicanos remissionem petentes, tertia mercedum parte releuauit: ac ne in locatione nouorum uectigalium immoderatus licita rentur, propalam monuit. Cætera item quæ cuiq; libuissent, dilargitus est con tradicente nullo: ac, si conaretur quis, absterrito. Marcum Catonem interpel lantem extrahi curia per lictorem, duciq; in carcerem iussit. Lucio Lucullo libe rius resistenti tantum calumniarum metum iniecit, ut ad genua ultro sibi accide ret. Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum statum, Publium Clo dium inimicum eius frustra iampridem à patribus ad plebem transire niten tem, eodem die, horāq; nona traduxit. Postremo in uniuersos diuersæ factio nis inductum præmijs: ut se de inferenda Pompeio nece sollicitatum à quibus dam profiteretur: productusq; pro rostris autores ex compacto nominaret: sed uno atq; altero frustra, nec sine suspitione fraudis, nominatis, desperās tam præcipitis consilij euentum, interceptisse ueneno indicem creditur.

Libuissent, ut, Non te hac pudēt Dilargiri, p diuersis da re.

Traducere, non p diuul gare, sed in diuersā par tem ducere.

a 3 Sub idem

SVb idem tempus Calpurniam L. Pisonis filiam successuri sibi in consulatu 21
 duxit uxorem, suamq; Iuliam Cn. Pompeio collocavit: repudiato priore
 sponso Serulio Cepione: cuius uel præcipua opera paulo ante Bibulum impu-
 gnauerat. Ac post nouam affinitatem Pompeium primum rogare sententiam
 cepit. quum Crassum soleret: essetq; cõsuetudo, ut quem ordinem interogan-
 di sententias C O S. Cal. Ianuarijs instituisset, eum toto anno conseruaret.

SOcero igitur, generoq; suffragantibus ex omni prouinciarũ copia Gallias 22
 spotissimũ elegit: cuius emolumẽto & opportunitate idonea sit materia triũ
 phorũ: & initio quidẽ Galliã cisalpinam, Illyrico adiecto, lege Vatinia accepit,
 mox per senatũ Comatam quoq; ueritis patribus, ne si ipsi negassent, populus
 & hanc daret: quo gaudio elatus nõ temperauit, quin paucos post dies frequen-
 ti curia iactaret: inuitis & gemẽtibus aduersarijs, adeptũ se quã cõcupisset: pro
 inde ex eo insultaturum omniũ capitibus, ac negante quodam per contumeliã,
 facile hoc ulli sceminã fore respõderit: quasi alludens, in Assyria quoq; regnãsi
 se Semiramim, magnãq; Asiã partem Amazonas tenuisse quondam.

Vlli scemi-
 na, pro cui-
 us sceminã

FVnctus cõsulatu C. Memmio, Lucioq; Domitio prætoribus de superioris 23
 anni actis referentibus cognitionem senatui detulit: nec illo suscipiente, tri-
 duoq; per irritas altercationes absumpto in prouinciã abiit, & statim quæstor
 eius in præiudiciũ aliquot criminibus arreptus est. Mox & ipse à L. Antistio
 Trib. pleb. postulatus, appellato demum collegio obtinuit: quum Reipub. cau-
 sa abesset, reus ne fieret. Ad securitatem ergo posteri temporis in magno nego-
 cio habuit: obligare semper annuos magistratus, & è competitoribus non alios
 adiuuare, aut ad honorem pati peruenire, q̃ qui sibi pepigissent propugnatur-
 os absentia suam: cuius pacti non dubitauit à quibusdam iurandum, atq;
 etiam syngrapham exigere.

SEd quũ L. Domitius consulatus candidatus palam minaretur C O S. se effe 24
 cturũ quod prætor nequisset, adempturumq; ei exercitus, Crassum, Pom-
 peiumq; in urbem prouinciã suã Lucam extractos, compulit, ut detrudendi
 Domitij causa consulatũ alterum peterent: perfecitq; utrũq;, & ut in quinquen-
 nium sibi imperiũ prorogaretur. Qua fiducia ad legiones quas à Repu. acceperat,
 alias publico, alias priuato sumptu addidit: unam etiam ex transalpinis con-
 scriptam uocabulo quoq; gallico (Alauda enim appellabatur) quam disciplina
 cultiq; Romano institutam, & ornatã postea uniuersam ciuitate donauit. Nec
 deinde ulla belli occasione, ne iniusti quidem, ac periculosi abstinuit: tam fcederatis,
 q̃ infestis, ac feris gentibus ultro laceffitis: adeo ut senatus quondam lega-
 tos ad explorandum statum Galliarum mittendos decreuerit, ac nonnulli de-
 dendum eum hostibus censuerint, sed prospere decedentibus rebus, & sapius
 & plurium q̃ quisq; unq; dierum supplicationes impetrauit.

Decedẽtib⁹
 rebus, pro
 excũtib⁹,
 siue eueniẽ-
 tib⁹.

GEssit autem IX. annis (quibus in imperio fuit) hæc ferẽ: Omnem Galliam: 25
 quã à saltu Pyreneo Alpibusq; & monte Gebenna: fluminibus Rheno,
 & Rhodano cõtinetur: patetq; circuitu ad bis, & tricies centũ milia passuũ: præ-
 ter socias, ac benemeritas ciuitates in prouinciã formã redegit: eiq; in singulos
 annos sti-

annos stipendij nomen imposuit. Germanos, qui trans Rhenum incolunt: pri-
mus Romanorū ponte fabricato aggressus, maximis affecit cladibus. Aggres-
sus est Britānos ignotos antea, superatisq; pecunias & obfides imperavit: per
tot successus ter, nec amplius aduersum casum expertus: in Britannia classe ui
tempestatis prope absumpta: & in Gallia ad Gergoniā legione fusa: & in Ger-
manorum finibus Titurio & Arunculeio legatis per insidias caesis.

26 **E**odem temporis spacio, matrem primo: deinde filiam, nec multo post ne-
ptem amisit. Interimq; consternata Publij Clodij caede Repu. quum sena-
tus unum COS. nominatimq; Cn. Pompeium fieri censuisset: egit cum Trib.
pleb. collegam se Pompeio destinantibus, id potius ad populum ferrent, ut
absenti sibi: & quodocunq; imperij tempus expleri cœpisset, peritio secundi
consulatus daretur: ne ea causa maturius, & imperfecto adhuc bello decederet:
quod ut adeptus est: altiora iam meditans, & spei plenus: nullū largitionis, aut
officiorū in quenq; genus publice priuatimq; omisit. Forū de manubijs incho-
auit: cuius area super HS milies constitit. Munus populo epulumq; pronun-
ciauit in filiae memoriā: quod ante eum nemo. Quorū ut q; maxima expecta-
tio esset: ea quae ad epulum pertinerēt, q; uis macellarijs oblocata, etiam dome-
sticam apparabat. Gladiatores notos sicubi infestis spectatoribus dimicaret:
ui rapiendos reseruandosq; mandabat. Tirones neq; in ludo, neq; p. lanistas,
sed in domibus per equites Romanos: ac etiam per senatores armorū peritos
erudiebat, precibus enitēs: quod epistolis eius ostenditur: ut disciplinam singu-
lorum suscipere: ipsiq; dictata exercentibus daret: legionibus stipendium in
perpetuum duplicauit: frumentū quoties copia esset, etiam sine modo mensu-
raq; praebuit. Ac singula interdum mancipia, & praedia uiritim dedit.

27 **A**d retinendam aut Pompeij necessitudinem, ac uoluntatem, Octauiam
sororis suae neptem: quae C. Marcello nupta erat, conditionem ei detulit:
sibiq; filiam eius in matrimoniu petijt, Fausto Syllae destinata. Omnibus uero
circa eum: atq; etiā parte magna senatus, gratuito, aut leui scenore obstrictis ex
reliquo quoq; ordinum genere, uel inuitatos, uel sponte ad se cōmeantes uber-
rimo congiario prosequabatur. Libertos insuper serulosq; cuiusq; prout do-
mino: patronoue gratus quis esset. Tum reorum aut obaratorum, aut prodi-
gae iuuentutis subsidium unicum ac promptissimum erat: nisi quos grauior
criminum, uel inopiae luxuriae uis urgeret: q; ut subueniri posset a se. His pla-
nè palam bello ciuili opus esse dicebat.

28 **N**ec minore studio reges, atq; prouincias per terrarū orbem alliciebat: alijs
captiuorū milia dono offerēs: alijs citra SENAT. POP. q; autoritatē quo
uellēt: & quoties uellent: auxilia summittēs: Supq; Italiae Galliarūq; & Hispa-
niarū: Asiae quoq; & Graeciae potētissimas urbes praecipuis operibus exornās:
donec attonitis iam omnibus: & quorsum illa tenderēt reputantibus, Marcus
Claudius Marcellus COS. edicto praefatus de summa se Repu. acturum: retu-
lit ad senatū, ut ei succederetur ante tempus: quoniā bello confecto pax esset: ac
dimitti deberet uictor exercitus: & ne absentis ratio comitijs haberetur: quādo

Superq; p
prater. nam
legimus in
uetustissimo
codice.

ne plebiscito Pompeius postea abrogasset. Acciderat autē ut is legē de iure magistratū ferens eo capite quo à petitione honorum absentes summouebat: ne Cæsarem quidē exciperet per obliuionē: Ac mox lege iam in æs incisa & in ararium condita corrigeret errorē: nec cōtentus Marcellus prouincias Cæsari: & priuilegiū eripere: retulit etiā ut colonis quos rogatione Vatinia Nouumcomū deduxisset, ciuitas adimeret: quod p̄ ambitionē & ultra præscriptū data esset.

Commotus his Cæsar, ac iudicās quod sæpe ex eo auditū ferunt: difficilior se principē ciuitatis à primo ordine in secundum, quā ex secūdo in nouissimū detrudi: summa ope restitit: partim per intercessores tribunos: partim per Seruīū Sulpiciū alterum consulem: in sequenti quoq; anno C. Marcello, qui fratri patrueli suo Marco in consulatu successerat, eadē tentante collegam eius Aemiliū Paulum, Caiūq; Curionem uiolentiſsimū tribunorum ingenti mercede defensores parauit. Sed cum obstinatius omnia agi uideret: & designatos etiam COSS. è parte diuersa senatum literis deprecatus est: ne sibi beneficium populi adimeretur, aut ut ceteri quoq; Imperatores ab exercitiibus discederēt: confusus ut putant: facilius se simul ad quæ libuisset ueteranos conuocaturum, q̄ Pompeium nouos milites. Cum aduersarijs autem pepigit, ut dimissis octo legionibus transalpina q; Gallia, duæ sibi legiones, & cisalpina prouincia, uel etiam una legio cum Illyrico concederetur, quoad COSS. fieret.

Verum neq; senatu interueniēte, & aduersarijs negantibus ullā se de Rep. facturos pactionem, transiit in ceteriorē Galliam, cōuentibusq; peractis Rauennæ substitit, bello uindicaturus siquid de tribunis plebis intercedētibus pro se, grauius a senatu cōstitutum esset. Et prætextū quidem illi ciuiliū armorū hoc fuit. Causas autē alias fuisse opinatur, Cn. Pompeius ita dictitabat: quod neq; opera consumare quæ instituerat: neq; populi expectationem: quā de aduentu suo fecerat, priuatis opibus explere posset: turbare omnia ac permiscere uoluisset. Alij timuisse dicūt ne eorū quæ primo consulatu aduersus auspicias: legesq; & intercessionem gessisset: rationem reddere cogeretur. Quū Marcus Cato identidem, nec sine iureiurando denūciaret delatorum se nomen eius, simul ac primū exercitum dimississet: quūq; uulgo fore prædicarēt: ut si priuatus reddisset Milonis exēplo circūpositis armatis causam apud iudices diceret. Quod probabilius facit Asinius Pollio: Pharfalica acie cæcos profligatosq; aduersarios prospicientē, hæc eum ad uerbū dixisse referens: hæc uoluerūt, tantis rebus gestis, Caius Cæsar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxiliū petiſſem. Quīdam putāt captū imperij consuetudine: pensitatisq; suis & inimicorū uiribus usum occasione rapiendæ dominationis: quam ætate prima cōcupisset. Quod existimasse uidebatur, & Cicero scribens de officijs tertio libro: semper Cæsarem in ore habuisse eos in Phœnissis

Als t̄ p̄fatis.

q. p̄fatis.

q. p̄fatis.

q. p̄fatis.

q. p̄fatis.

Εἰς τὴν γὰρ ἀδ' ἡμεῖς χερσὶ, τὸ τρανίδος πέρι,

καλλισοῦ ἀδ' ἡμεῖς. ἢ ἄλλα δ' εὐσεβείῃ χερσὶν.

Euripidis uersus: quos sic ipse conuertit,

Nam si uiolandum est ius: imperij gratia

Violandum

Violandum est: alijs rebus pietatem colas.

31 **C**um ergo sublatam tribunorum intercessionem: ipsosq; urbe cecidisse nunciatum est: praemissis confestim clam cohortibus: ne qua suspicio moueretur: & spectaculo publico per dissimulationem interfuit, & formam qua ludum gladiatorium erat aedificaturus considerauit: & ex consuetudine conuiuium se frequenter dedit. Dein post solis occasum, mulis e proximo pistrino ad uehiculum iunctis: occultissimum iter modico comitatu ingressus est: & quum luminibus extinctis decessisset uia: diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto, per angustissimos tramites pedibus euasit. Consecutusq; cohortes ad Rubiconem flumen, qui prouinciae eius finis erat: paulum constitit, ac reputans quantum moliretur, conuersus ad proximos: etiam nunc (inquit) regredi possumus, quod si ponticulum transferimus: omnia armis agenda erunt.

32 **C**unctanti ostentum tale factum est. Quidam eximia magnitudine, & forma, in proximo sedens repente apparuit harundine canens: ad quem audiendum, quum praeter pastores, plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent: interq; eos & aeneatores, rapta ab uno tuba prosiluit ad flumen: & ingenti spiritu dalsicum exorsus pertendit ad alteram ripam. Tunc Caesar, eatur (inquit) quo deorum ostenta, & inimicorum iniquitas uocat: iacta est alea inquit.

Ab uno, pa
quodam.

Suspicio le
gendu, iacta
esto alea. Sic
em citatur a
Plutarcho,
ωας εγγιφθω
νυβος.

33 **A**tq; ita traiecto exercitu, adhibitis TRIB. PLEB. qui pulsi superuenerant: pro concione fidem militum flens, ac ueste a pectore discissa, inuocauit. Existimatur etiam equestres census pollicitus singulis: quod accidit opinione falsa. Nam quum in alloquendo, exhortadocq; saepius digitu leua manus ostentans affirmaret, se ad satisfaciendum omnibus per quos dignitate sua defensurus esset, anulum quoq; aequo animo detracturum sibi: extrema concio cui facilius erat uidere concionantem, quam audire: pro dicto accepit, quod uisu suspicabatur, promissumq; ius anulorum cum milibus CCCC distulit.

34 **O**rdo & summa reru, quas deinceps gessit sic se habent: Picenu, Umbria, Hetruriam occupauit: & L. Domitio qui per tumultum successor ei nominatus, Corfinium praesidio tenebat, in deditionem redacto atq; dimisso, secundum superum mare Brundisium tetendit: quo COSS. Pompeiusq; confugerant, q; primu transfretaturi: hos frustra per omnes moras exitu prohibere conatus, Romam iter conuertit. Appellatisq; de Rep. patribus, ualidissimas Pompei copias, quae sub tribus legatis M. Petreio, & L. Afranio, & M. Varrone in Hispania erant, inuasit: profectus ante inter suos, ire se ad exercitum sine duce, & inde reuersurum ad ducem sine exercitu. Et q; q; obsidione Massilia, quae sibi in itinere portas clauserat: summamq; frumentariae rei penuria retardante, breui tamen omnia subegit.

35 **H**inc urbe repetita in Macedonia transgressus, Pompeium per quatuor penes menses maximis obsessum operibus, ad extremu Pharsalico praelio fudit: effugientem Alexandria persecutus, ut occisum deprehendit, cum Ptolemaeo rege, a quo sibi quoq; insidias tendi uidebat, bellum sane difficillimum gessit: neq; loco, neq; tempore aequo, sed hyeme, anni & intra moenia copiosissimi, ac

mi, ac solertissimi hostis, inops ipse rerū omniū, atq; imparatus. Regnū Aegypti uictor, Cleopatraz, fratriq; eius minori pmisit, ueritū puinciā facere: ne quā doq; uiolentiore p̄sidiē nacta nouarū rerū materia esset. Ab Alexandria in Syriā, & inde Pontū transijt, urgentibus de Pharnace nuncijs: quē Mithridatis magni filiū, ac tūc occasione temporū bellantē, iamq; multiplici successu p̄ferocē intra quintū (quā adfuerat) diem, quatuor, quibus in cōspectū uenit horis, una profligauit acie, crebro cōmemorans Pompei felicitatem: cui p̄cipua militiā laus de tam imbelli genere hostium contigisset. De hinc Scipionem ac Iubam reliquias partiū in Africa refouētis deuicit: Pompeij liberos in Hispania.

Omnibus ciuilibus bellis nullam cladem nisi per legatos suos passus est: 36 quorum C. Curio in Africa periit, C. Antonius in Illyrico in aduersariorum deuenit potestatem, P. Dolabella dāsem in eodem Illyrico, Cn. Domitius Caluinus in Ponto exercitum amiserunt. Ipse prosperrime temp, ac ne accipiti quidem unq; fortuna, p̄terq; bis dimicauit. Semel ad Dyrrachium, ubi pulsus, non instante Pompeio, negauit eum uincere scire. Iterum in Hispania ultimo p̄lio, cum desperatis rebus etiam de consciscenda nece cogitauit.

Confectis bellis, quinquies triūphauit, post deuictum Scipionem quater 37 eodem mense: sed interiectis diebus, & rursus semel post superatos Pompeij liberos. Primū & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximū Africanum, nouissimum Hispaniensem, diuerso quēmq; apparatu & instrumento. Gallici triumphi die uelabrum p̄teruehēs, penē curru excussus est, axe defracto. Ascenditq; Capitoliū ad lumina quadraginta elephātis dextra atq; sinistra lychnuchos gestantibus, Pontico triūpho inter pompæ ferula triū uerborū p̄tulit titulū, Veni, Vidi, Vici, non acta belli significantē, sicut ceteris, sed celeriter confecti notam.

Veteranis legionibus p̄dæ nomine in pedites singulos super bina H-S, 38 (quæ initio ciuilis tumultus numerauerat) in equites uicena quaterna milia nummū dedit. Assignauit & agros, sed non continuos, ne quis possessorum expelleretur. Populo p̄ter frumenti denos modios, ac totidē olei libras: tricenos quoq; nūmos quos pollicitus olim erat, uiritim diuisit: & hoc amplius, centenos pro mora. Annuam etiam habitationem Romæ usq; ad bina milia nummum, in Italia nō ultra quingenos sestertios remisit. Adiecit epulum ac uiscerationē: & post Hispaniensem uictoriā duo prandia. Nam quū prius parce, neq; p̄ liberalitate sua p̄bitū iudicaret: quinto post die aliud largissimū p̄buit.

Aedidit spectacula uarij generis: munus gladiatorū: Ludos etiam regiona 39 tim urbe tota, & quidem per omniū linguarū histriones. Item Circenses, Athletas, Naumachiā. Munere in foro depugnauit Furius Leptinus stirpe p̄toris, & A. Calpurnius senator quondam, actorq; causarum: Pyrrhicam saltauerunt Asia, Bithyniæq; principum liberi. Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum suum egit: donatusq; est quingentis H-S, & anulo aureo. Sessum in XIII. scena per solium Orchestram transijt Circensibus: spacio Circi ab utraq; parte producto, & in gyrum Euripo addito. Quadrigas, bigasq; & equos

Lychnuchos
legēdū ex ue
tustissimo co
dice. Lychnu
chi q; portāt
lucernas, hi
ab elephātis
gestabātur.

Tricenos, p
singulis cen
tum.

Quingenos,
pro singulis
quingentos.

Asi Decius

Asi tre
centos.

& equos defultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes. Troiam lusit turma duplex, maiorū minorūq; puerorum. Venationes aditæ per dies quinq; ac nouissime pugna diuisa in duas acies quingenis peditibus, elephātis uicenis, tricenis equitibus hinc & inde cōmissis. Nā quo laxius dimicaretur, sublata metæ, inq; earum locum bina castra ex aduerso constituta erant. Athletæ, stadio ad tēpus extructo, in regione Marcij campi certauerūt p̄ triduū. Nauali prælio in morem cochleæ defosso lacu, biremes, ac triremes, quadriremesq; Tyriæ, & Aegyptiæ classes magno pugnantū numero conflixerunt. Ad quæ omnia spectacula tantū undiq; cōfluxit hominū: ut pleriq; aduenæ aut inter uicos, aut inter uias tabernaculis positis manerēt: ac sæpe præ turba elisi, exanimatiq; sint pluri

40 **C**mi, & in his duo Senatores. **C**onuersus hinc ad ordinandum Reip. statum, fastos correxit: iam pridē uitio Pontificū per intercalandi licentiā adeo turbatos, ut neq; messium feriæ æstate, neq; uindemiarū autumnō, competerent. Annūq; ad cursum solis ac cōmodauit, ut trecentorum sexagintaquinq; dierū esset: & intercalario mense sublato, unus dies quarto quoq; anno intercalaretur: quo autē magis in posterum è Calendis Ianuarijs nobis temporum ratio cōgrueret: inter Nouembrē ac Decembrē mensem interiecit duos alios: fuitq; is annus, quo hæc cōstituebatur XV. mensium, cū intercalario, qui ex cōsuetudine in eum annum inciderat.

41 **S**enatū suppleuit, patricios adlegit: pratorū, ædiliū, quæstorū, minorum etiā cū de ambitu condemnatos restituit. Comiticia cum populo partitus est: ut ex ceptis consulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum: pro parte dimidia, quos populus uellet, pronuntiarentur: pro parte altera, quos ipse dedisset, & ædebat per libellostercū tribū missos scriptura breui. Cæsar dictator illi tribui: cōmendo uobis illum, & illū: ut uestro suffragio suam dignitatē teneant. Admisit ad honores & proscriptorum liberos. Iudicia ad duo genera iudicium redegit, equestris ordinis, ac senatorij: Tribunos ærarios, quod erat tertiū, sustulit. Recensum populi, nec more, nec loco solito, sed uicatum per dominos insularum egit, atq; ex uiginti trecentisq; milibus accipientium frumētum è publico, ad centum quinquaginta retraxit: Ac ne qui noui cœtus recensiois causa moueri quandocq; possent, instituit quotannis in demortuorum locum ex his, qui recensiti non essent, subfortitio à pratore fieret.

42 **O**ctoginta autem ciuium milibus in transmarinas colonias distributis: ut exhaustæ quoq; urbis frequētia suppeteret: sanxit ne quis ciuis maior annis uiginti: minorū decē, qui sacramēto nō teneretur plus triennio cōtinuo Italia abesset: neu quis senatoris filius, nisi cōtubernalis, aut comes magistratus, peregre proficisceretur: neue hi qui pecuariā facerent, minus tertia parte puberū ingenuorum inter pastores haberent. Omnesq; medicinam Romæ professos, & liberalium artium doctores, quo libentius & ipsi urbem incolerent: & cæteri appeterent, ciuitate donauit. De pecunijs mutuis, disiecta nouarum tabularum expectatione (quæ crebro mouebatur) decreuit tandē, ut debitores creditoribus satisfacerent

Opere cœsario, pro functione Censura.

Abstulit tribui.

Recensiti, a recensio. Subfortitio, p̄ suffectio.

satisfacerent: per aestimationē possessionū quanti, quasq; ante ciuile bellū comparassent deducta summa aris alieni: si quid usura nomine numeratū, aut per scriptum fuisset: qua cōditiōe quarta pars fere crediti deperibat. Cuncta collegia prāter antiquitus constituta detraxit. Pœnas facinorum auxit: & quum locupletes eo facilius scelere se obligarent: quod integris patrimonijs exulabant: paricidas (ut Cicero scribit) bonis omnibus: reliquos dimidia parte mulctauit.

Digressa di-
cit, quæ di-
uorū cum
marito fecit.

IVs laboriosissime ac seuerissime dixit: repetundarum conuictos etiam or-
dine senatorio mouit. Diremit nuptias prætōrij uiri, q digressam à marito
post biduū statim duxerat: q̄uis sine probri suspiciōe. Peregrinarum mercū:
portoria instituit. Lecticarum usum, item conchyliax uestis, & margaritarum,
nisi certis personis, & aratibus perq; certos dies, ademit. Legem præcipue sum-
ptuariam exercuit: dispositis circa macellum custodibus: qui obsonia contra ue-
titum retinerent: deportarentq; ad se submissis nōnunq; licitoribus atq; militi-
bus, qui si qua custodes fefellissent, iam apposita è tridinio auferrent.

Destinabat,
absolute, p
propofuit.

NAm de ornanda instruendaq; urbe: item de tuendo ampliandq; impe-
rio plura, ac maiora in dies destinabat. In primis Martis templum, quan-
tum nusq; esset extruere, repleto & complanato lacu: in quo naumachia spe-
ctaculum ædiderat: theatrūq; summæ magnitudinis Tarpeio monti accubās.
Ius ciuile ad certum modum redigere, atq; ex immensa: diffusaq; legum copia
optima quæq; & necessaria in paucissimos cōferre libros. Bibliothecas græcas
& latinas: quas maximas posset, publicare: data Marco Varroni cura comparā-
darū ac dirigendarū. Siccare Pontinas paludes: emittere Fucinū lacum: uia mu-
nire, à mari supero per Apennini dorsum ad Tyberim usq;: perfodere Isthmū:
Dacos qui se in Pontū, & Thracia effuderant coercere: mox Parthis inferre bel-
lum per Armeniā minorē: nec, nisi ante expertos aggredi prælio. Talia agentē
atq; meditantem mors præuenit: de qua prius q̄ dicam: ea quæ ad formam &
habitum & cultum & mores: nec minus quæ ad ciuilia & bellica eius studia per-
tineant: non alienum erit summatim exponere.

Quas maxi-
mas, pro q̄
maximas, si
ue quantas
maximas.

FVisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, ore paulo
pleniore, nigris uegetisq; oculis, ualitudine pspera: nisi quod tempore ex-
tremo repēte animo linq̄uit: atq; etiam per somnum exterreri solebat. Comitā-
li quoq; morbo bis inter res gerendas correptus est. Circa corporis curam mo-
rosior: ut non solum tonderetur diligenter, ac raderetur: sed uelleretur etiam: ut
quidam exprobrauerunt. Caluitij uero deformitatem iniquissime ferre, obtre-
ctatorum saepe iocis obnoxiam expertus: ideoq; & deficientem capillum reuo-
care à uertice adfueuerat: & ex omnibus decretis sibi à senatu, populūq; hono-
ribus non aliud aut recepit, aut usurpauit libentius, q̄ ius laureæ coronæ perpe-
tuo gestandæ. Etiam cultu notabilem ferunt: Vsum enim lato clauo ad manus
fimbriato: nec ut unq; aliter q̄ super eum cingeretur, & quidem fluxiore cin-
ctura: unde emanasse Syllæ dictum, Optimates sæpius admonentis: ut male

Hpræcinctum puerum cauerent.
Habitauit primo in Suburrā modicis ædibus: post autem pontificatū ma-
ximum in

ximum in sacra uia domo pub. Munditiarum, lautitiarumq; studiosissimum multi prodiderūt. Villā in Nemorensi à fundamentis inchoatā, magnóq; sumptu absolutā, quia nō tota ad animū ei responderat, totā diruisse, quanq; tenuē adhuc & obarātū, in expeditionibus tessellata, & sectilia pauimēta circūtulisse.

47 **B**ritanniam petisse spe margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdū sua manu exegisse pondus. Gēmas, toreumata, signa, tabulas operis antiqui semper animosissime comparasse: seruitia recētiora, politioraq; immenso precio, & cuius ipsum etiam puderet, sic ut rationibus uetaret inferri.

Cōparare, pro emere.

48 **C**onuiuatum assidue per prouincias, duobus triclinijs: uno quo sagati paliiatiue: altero quo togati cum illustrioribus prouinciarum discumberent. Domesticam disciplinā in paruis ac maioribus rebus diligenter adeo, seueréq; rexit, ut pistorem, alium quā sibi panem, conuiuus subiicientem, compedibus uinxerit. Libertum gratissimum, ob adulteratā equitis Romani uxorem (cū quis nullo querente) capitali pena affecerit.

Adulterata, pro adulterio stuprata.

49 **P**udicitiae eius famam, nihil quidem præter Nicomedis cōubernium læsit: graui tamen & perenni opprobrio, & ad omniū conuicia exposito, Omitto Calui Licinij notissimos uersus,

Bithynia, quicquid & pædicator Cæsaris
Vnq; habuit.

Prætereo actiones Dolabellæ, & Curionis patris: in quibus eum Dolabella pellicem reginæ, spondā interiorem reginæ lecticæ: ac Curio, stabulum Nicomedis, & Bythinicum fornicem dicunt. Missa etiam facio edicta Bibuli, quibus proscripsit collegam suum, Bithynicam reginam, eiq; regē antea fuisse cordi, nunc esse regnum. Quo tempore, ut M. Brutus refert, Octauius etiam quidā ualitudine mentis liberius dicax, cōuentu maximo: quum Pompeium regem appellasset, ipsum reginam salutauit. Sed C. Memmius etiam ad cyathum, & uinū Nicomedis steterit obiecit: cū reliquis exoletis pleno conuiuio accubantibus nōnullis urbicis negociatoribus, quorū refert nomina. Cicero uero nō cōtentus, in quibusdam epistolis scripsisse, à satellitibus eum in cubiculum regium eductum, in aureo lecto, ueste purpurea decubuisse: floremq; ætatis à Venere orti, in Bithynia cōtaminatum: quōdam etiam in Senatu defendenti enixe causam filiae Nicomedis, beneficiaq; regis in se cōmemorāti: remoue (inquit) isthæc oro: quādo notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis. Gallico deniq; triumpho milites eius inter cætera carmina, qualia currum prosequentes, ioculariter canunt: etiam illud uulgatissimum pronunciauerunt:

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem.

Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias:

Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.

50 **P**ronum & sumptuosum in libidines fuisse cōstans opinio est, plurimasq; & illustres scēminas corrupisse, in quibus Posthumiā Seruij Sulpitij: Loliā Auli Galbinij: Tetulā M. Crassi: etiā Cn. Pompeij Mutiā. Nā certe Pompeio, & à Curionibus patre & filio, & à multis exprobratū est: quod cuius causa post

b tres liberos

tres liberos exegisset uxore: & quæ gemens Aegyptum appellare consueffet, eius postea filiâ potentia cupiditate in matrimoniû recepisset: sed ante alias dilexit M. Bruti matrê Seruiliam: cui & proximo suo cõsulatu sexagies H. S. margaritâ mercatus est: & bello ciuili sup alias donationes, amplissima prædia ex auctio- nibus hastæ minimo addixit. Quum quidem plerisq; uilitatem mirantibus: facetissime Cicero, quo melius (inquit) emptû sciatis, Tertia deducta est: existi- mabatur enim Seruilia, etiam filiam suam Tertiam, Cæsari conciliare.

NE prouincialibus quidem matrimonijs abstinuisset: uel hoc disticho appa- 51
ret iactato æque à militibus per Gallicû triumphû:

Urbani seruate uxores Mæchû Caluû adducimus,
Auro in Gallia stuprum emisti: hic sumpsisti mutuum.

Abstulit
sti.

Dilexit & reginas, inter quas Eunoen mauram Bogudis uxorem: cui, mari- 52
tôq; eius plurima, & immensa tribuit: ut Vasa scripsit, sed maxime Cleo-
patrâ: cû qua & cõiuia in primam lucē sæpe protraxit, & eadē naue Thalame-
go penè Aethiopia tenus Aegyptû penetrauit, nisi exercitus sequi recuassset.
Quam deniq; accitam in urbem, non nisi maximis honoribus: præmissq; au-
ctam remisit, filiumq; natum appellare nomine suo passus est. Quem quidem
nonnulli Græcorum similem quoq; Cæsari & forma, & incessu tradiderunt. M.
Antonius agnitû etiam ab eo, senatui affirmauit: quæ scire C. Martiû, & C. Op-
pium reliquosq; Cæsaris amicos: quorum C. Oppius, quasi planè defensio-
ne, ac patrocinio res egeret: librum ædidit, non esse Cæsaris filium, quem Cleo-
patra dicat. Helius Cinna TRIB. PLEB. plerisq; confessus est, habuisse se scri-
ptam paratâq; legem, quâ Cæsar ferre iussisset: quû ipse abesset, uti uxores libe-
rorum quærendorû causa: quas, & quot ducere uellent, liceret. Ac ne cui dubiû
omnino sit, & impudicitia eû: & adulterioræ flagrasse infamia, Curio pater, qua-
dam eû oratione, omniû mulierû uirû, & omniû uirorû mulierem, appellat.

Librum ædi-
dit nõ esse, p
eo quod est
libro ædito
testatus est.

Vini parcissimum, ne inimici quidē negauerunt. Verbum M. Catonis est: 53
unum ex omnibus Cæsarem, ad euertendam Remp. sobrium accessisse.
Nam circa uictum C. Oppius adeo indifferentem docet: ut quõdam ab hospite
conditum oleum, pro uiridi appositum, aspernantibus cateris, solû etiã lar-
gius dicat appetisse: ne hospitē, aut negligētia, aut rusticitatis uideret arguere.

Indifferens,
p eo, qui nõ
discernit aut
curat.

Abstinentiam, neq; in imperijs, neq; in magistratibus præstitit. Ut em̄ qui 54
dam monumētis suis testati sunt, in Hispania à Proconsule, & à socijs pe-
cunias accepit, emendicatas in auxilium aris alieni, & Lusitanorum quædã op-
pida: q̄q; nec imperata detrectarent, & aduenienti portas patefaceret, diripuit
hostiliter. In Gallia fana templaq; deûm donis referta expilauit: urbes diruit,
sæpius ob prædam, q̄ ob delictum: unde factum, ut auro abundaret: ternisq;
milibus nummum in libras promercale, per Italiã prouinciasq; diuenderet. In
primo cõsulatu tria milia pondo auri furatus è Capitolio: tãtundē inaurati aris
reposuit. Societates, ac regna precio dedit: ut qui uni Ptolemæo ppe V̄I M. talē
torû, suo Pompeijq; nomine abstulerit: postea uero euidentissimis rapinis, ac sa-
cilegijs, & onera bellorû ciuiliû & triumphorû, ac munerû sustinuit impendia.

Eloquentia

55 **E**loquentia militari: qua re aut æquauit præstantissimorū gloriam, aut excessit: post accusationem Dolabellæ, haud dubie principibus patronis annumeratus est. Certe Cicero ad Brutū oratores enumerans, negat se uidere cui Cæsar debeat cedere: aitq; eum elegantem splendidam quoq; ac etiam magnificam, ac generosam quodammodo rationem dicendi tenere: & ad Cornelium Nepotem de eodem ita scripsit: Quid? oratorum quem huic antepones eorū, qui nihil aliud egerunt? Quis sententijs aut acutior, aut crebrior? Quis uerbis aut ornatior, aut elegatior? Genus eloquētiæ duntaxat adolescens adhuc Strabonīs Cæsaris secutus uidetur: cuius etiam ex oratione, quæ inscribitur pro Sardis, ad uerbum, nonnulla transtulit in diuinationem suam. Pronunciasset autē dicitur uoce acuta, ardenti motu, gestuq; nō sine uenustate. Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur pro Q. Metello: nō immerito Augustus existimat magis ab actuarijs exceptam, male subsequētib; uerba dicentis, q̄ ab ipso æditam. Nam in quibusdam exemplaribus inuenio: ne inscriptam quidem pro Metello, sed, quam scripsit Metello, quum ex persona Cæsaris sermo sit: Metellum, se q; aduersus cōmuniū obrectatorū criminationes purgantis. Apud milites quoq; in Hispaniā: idem Augustus uix ipsius putat, quæ tamē duplex fertur: una quasi priore habita prælio: altera posteriore, quo Asinius Pollio, ne tempus quidem concionandi habuisse eum dicit, subita hostium incurfione.

56 **R**eliquit & rerum suarum commentarios, Gallici, ciuiliſq; belli Pompeiani. Nam Alexandrini, Africiq; & Hispaniensis, incertus autor est. Alij enim Oppium putant, alij Hiriciū: qui etiā Gallici belli nouissimū, imperfectūq; librum suppleuerit: de cōmentarijs Cicero in eodē Bruto, sic refert: Commentarios scripsit ualde quidem probandos, nudi sunt, recti, & uenusti: omni ornatu orationis, tanq̄ ueste detracta: sed dum uoluit alios habere, parata unde sumerent, qui uellent scribere historiam: ineptis gratum fuisse fecit, qui illa uolunt calamistris inurere: sanos quidem homines scribendo deterruit. De eisdē cōmentarijs Hiricius ita prædicat: adeo probantur omnium iudicio, ut prærepta, nō præbita facultas scriptoribus uideat. Cuius tamē rei maior nostra, q̄ reliquorū est admiratio. Ceteri enim q̄ bene atq; emēdate: nos etiam q̄ facile atq; celeriter eos perscripserit, scimus. Pollio Asinius parum diligenter, parūq; integritate compositos putat. Quum Cæsar pleraq; & quæ per alios erant gesta, temere crediderit: & quæ per se uel consulto, uel etiam memoria lapsus, perperam ædiderit. Existimatq; rescripturū, & correcturū fuisse. Reliquit & de Analogia libros duos, & Anticatores totidem: ac præterea Poema quod inscribitur Iter. Quorum librorū primos in transitu Alpium, quū ex citeriore Gallia conuentibus peractis, ad exercitum rediret, sequentes sub tempus Mundenſis prælii, fecit: nouissimū dum ab urbe in Hispaniam ulteriorem IIII. & XX. die peruenit. Epistolæ quoq; eius ad Senatū extant, quas primum uidetur ad paginas, & formā memorialis libelli conuertisse, quū antea COSS. & duces non nisi transuersa charta scriptas mitteret. Extant & ad Ciceronem: item ad familiares

b 2 domesticis

Actuarij, ab actis.

Subsequi, παρακολουθῆναι.

Cōmentarij rerū, & Cōmentarij Cæsaris.

Alsī cor
repturū
Alsī por
stea.

Rescripturū, pro denuo scripturum.

Libellus memorialis, scriptum memoria causa paratum.

domesticis de rebus, in quibus si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo literarum ordine, ut nullum uerbum effici posset: quæ si quis inuestigare & persequi uellet, quartam elementorum literam, id est, d pro a, & perinde reliquas commutet. Feruntur & à puero, & ab adolescentulo quædam scripta: ut laudes Herculis, Tragedia Oedipus: item dicta collectanea: quos omnes libellos uetuit Augustus publicari, in epistola, quam breuem admodum, ac simplicem ad Pompeium Marcum, cui ordinandas Bibliothecas delegauerat, misit.

Conficere
uias, pro itinera.

Armorum & equitandi peritissimus, laboris ultra fidem patiens erat, in agmine nonnunquam equo, sæpius pedibus anteibat, capite detecto, seu sol, seu imber esset. Longissimas uias incredibili celeritate confecit, expeditus meritoria rheda centena passuum millia in singulos dies: si flumina morarentur nando traiciens, uel innixus inflatis utribus, ut sæpe nuncios de se præuenerit.

Transmittere,
pro traicere
mare.

Inobeundis expeditionibus, dubium cautior, an audencior. Exercitum neque per insidiosa itinera duxit unquam, nisi perspeculatus locorum situs: neque in Britanniam transiit, nisi ante per se portus & nauigationem, & accessum ad insulam explorasset. Ad idem obsessio castrorum in Germania nunciata per stationes hostium, Gallico habitu penetrauit ad suos. A Brundisio Dyrrachium inter oppositas classes hyeme transmisit. Cessantibusque copiis, quas subsequi iusserat: quum ad accersendas frustra sæpe misisset, nouissime ipse damno noctu paruulum nauigium solus obuoluto capite conscendit, neque aut quis esset ante detexit, aut gubernatorem cedere aduersæ tempestati passus est, quam penè obrutus fluctibus.

NE religione quidem ulla à quoquam incepto absterritus unquam, uel retardatus est. Quum immolanti aufugisset hostia, profectionem aduersus Scipionem & Iubam non distulit. Prolapsus etiã in egressu nauis uerso ad melius ominem: teneo te (inquit) Africa. Ad eludendas autem uaticinationes, quibus felix & inuictum in ea prouincia fataliter Scipionum nomen ferebatur, despectissimum quendam ex Corneliorum genere, cui ad opprobrium uitæ, Salutioni cognomen erat, secum in castris habuit.

Prælia non tantum destinato, sed ex occasione sumebat, ac sæpe ab itinere statim interdum spurcissimis tempestatibus: quum minime quis moturum putaret, nec nisi tempore extremo ad dimicandum cunctantior factus est, quo sæpius uicisset, hoc minus experiendos casus opinans: nihilque se tantum acquiraturum uictoria, quantum auferre calamitas posset. Nullum unquam hostem fudit, quem non castris quoque exueret. Ita nullum spacium perterritis dabat. Ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quo maior permanendi necessitas imponeretur, auxilio fugæ erepto.

Vtebatur autem equo insigni, pedibus propè humanis, & in modum digitorum unguis fissis, quem natum apud se, quum aruspices imperium orbis terræ significare domino pronunciaissent, magna cura aluit, nec patientem sefforis

Instar, P
signo
substan
tiue. tem sefforis alterius, primus ascendit, cuius etiam instar pro aede Veneris geni- Pro aede, ani
tricis postea dedicauit. teadem.

62 **I**ndinatam aciem solus saepe restituit, obsistens fugientibus, retinensq; singu-
los, & contortis faucibus conuertens in hostem: & quidem adeo plerunq; tre-
pidos, ut Aquilifer moranti cuspede sit comminatus. Alius in manu detinentis
reliquerit signum.

63 **N**on minora illa constantiae eius, imo maiora etiam indicia fuerunt. Post
aciem pharfalicam quā praemissis in Asiam copijs per angustias Helles-
ponti uictor nauicula traiceret: L. Cassium partis aduersae cum decem rostra-
tis nauibus obuium sibi, neq; refugit, & cominus tendens, ultro ad deditionem
hortatus, supplicem ad se recepit.

64 **A**lexandriae circa oppugnationem pontis, eruptione hostium subita com-
pulsus in scapham pluribus eodem praecipitantibus, cum desilisset in
mare, nando per ducentos passus euasit ad proximam nauem, elata leua, ne li-
belli, quos tenebat madefierent: paludamentum mordicus trahens, ne spolio
potiretur hostis.

65 **M**ilitem neq; a moribus, neq; a fortuna probabat, sed tantum a uiribus, tra-
ctabatq; pari seueritate, atq; indulgentia. Non enim ubiq; ac semper, sed
cum hostis in proximo esset, coercebat, tum maxime exactor grauissimus disci-
plinæ, ut neq; itineris, neq; praelij tempus denūciaret, sed paratum & intentum
momentis omnibus, quo uellet subito, educeret. Quod etiam sine causa plerūq;
faciebat, praecipue pluuijs & festis diebus. Ac subinde obseruandum se admo-
nens, repete interdium uel nocte subtrahebat, augebatq; iter, ut serius subsequen-
tes defatigaret.

66 **F**ama uero hostilium copiarum perterritos nō negando minuendoue, sed
in super amplificando, eumentendq; confirmabat. Itaq; quum expectatio
aduentus Iubæ terribilis esset, conuocatis ad concionem militibus: Scitote (in-
quit) paucissimis his diebus regem affuturū cum X. legionibus, equitum XXX.
leuis armaturæ C. milibus, elephantis CCC. Proinde desinant quidam quære-
re ultra, aut opinari, mihiq; (qui compertum habeo) credant, aut quidem ue-
tustissima naue impositos, quocūq; uento, in quascunq; terras, iubeo auehi. Alsi iubebo.

67 **D**elicta neq; obseruabat omnia, neq; pro modo exequabatur, sed deserto-
rum ac seditiosorum & inquisitor, & punitor acerrimus: conuiebat in ca-
teris: ac nōnunq; post magnam pugnam atq; uictoriam remisso officiorū mu-
nere, licentiam omnem passim lasciuiendi permittebat, iactare solitus, milites
suos etiam unguentatos bene pugnare posse: nec milites eos pro concione, sed
blandiori nomine commilitones appellabat: habebatq; tam cultos, ut argento
& auro politis armis ornaret: simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in
praelio essent metu damni. Diligebat quoq; usque adeo, ut audita clade Tituria-
na, barbam capillumq; summisserit: nec ante dempserit, q̄ uindicasset. Quibus
rebus & deuotissimos sibi, & fortissimos reddidit.

b 3 Ingresso

Ingresso ciuile bellum, centuriones cuiusq; legionis singulos equites è uiatu
 co suo obtulerunt, & uniuersi milites gratuitam & sine frumēto stipendiōq;
 operam, quum tenuiorum tutelam locupletiores in se contulissent, neq; in tam
 diuturno spacio quisq; omnino deficiuit, pleriq; capti concessam sibi sub condi-
 tione uitam, si militare aduersus eum uellent, recusarunt. Famem & ceteras ne-
 cessitates non quū obsideretur modo, sed etiam si alios ipsi obsiderent, tanto pe-
 re tolerabāt, ut Dyrrachina munitione Pompeius, uiso genere panis ex herba
 (quo sustinebantur) cum feris sibi rem esse dixerit, amoueriq; ocyus, nec cuiq;
 ostendi iusserit, ne patientia & pertinacia hostis, animi suorum frangerentur.
 Quanta fortitudine dimicauerint, testimonio est, qd' aduerso semel apud Dyr-
 rachium praelio, pœnam in se ultro depoposcerunt, ut consolandos eos magis
 Imperator, q̄ puniendos habuerit. Ceteris praelijs innumeras aduersariorum
 copias multis partibus ipsi pauciores facile superauerunt. Deniq; una sextæ le-
 gionis cohors præposita castello, quatuor Pompeij legiones per aliquot horas
 sustinuit, penè omnis confixa multitudine hostilium sagittarum, quarum \bar{c} .
 ac \bar{xxx} . milia intra uallum reperta sunt. Nec mirum si quis singulorum facta re-
 spiciat, uel Cassij Scæuæ Centurionis, uel C. Acilij militis, ne de pluribus referā.
 Scæua excusso oculo, transfixus femore & humero, \bar{c} . & \bar{xx} . ictibus scuto per-
 forato, custodiam portæ commissi castelli retinuit. Acilius nauali ad Massi-
 liam praelio, iniecta in puppem hostium dextra, & abscissa, memorabile illud
 apud Græcos Cynegeri exemplum imitatus, transiit in nauem, umbone ob-
 uios agens.

Seditionem per decem annos Gallicis bellis nullam omnino mouerunt, ci-
 uilibus aliquas: sed ut celeriter ad officium redierint, nec tam indulgentia
 ducis, q̄ autoritate. Non enim cessit unq; tumultuantibus, atq; etiam obuiam
 semper iit: & nonam quidem legionem apud Placentiam, quanq; adhuc in ar-
 mis Pompeius esset, totā cum ignominia missam fecit: ægrēq; post multas &
 supplices preces, nec nisi exacta de fontibus pœna, restituit.

Decumanos autem Romæ cum ingentibus minis, summōq; etiam urbis
 periculo missionem & præmia flagitantes, ardente tunc in Africa bello,
 neq; adire cunctatus est, quanq; deterrentibus amicis, neq; dimittere: sed una
 uoce, qua Quirites eos pro militibus appellarat, tam facile circumegit, & flexit,
 ut ei milites esse confestim responderint: & quibus recusantem ultro in Africam
 sint secuti, ac sic quoq; seditiosissimum quenq; & prædæ, & agri destinati tertia
 parte multauit.

Studium & fides erga clientes ne iuueni quidem defuerunt. Masintham no-
 bilem iuuenem, quū aduersus Hiempsalem regem tam enixe defendisset,
 ut Iubæ regis filio in altercatione barbam inuaserit: stipendiarium quoq; pro-
 nunciatū, & abstrahentibus statim eripuit, occultauitq; apud se diu, & mox ex
 prætura poficiscens in Hispaniam, inter officia statim prosequentium, fascesq;
 licitorum lectica sua auexit.

Amicos

72 **A**Micos tanta semper facilitate indulgentiâq; tractauit, ut C. Oppio comitanti se per syluestre iter: correptoque subita ualetudine: & in diuerso loco, quod unum erat, cesserit: & ipse humi, ac sub diuo accubuerit. Iam autem rerum potens, quosdam etiam infimi generis ad amplissimos honores prouexit: quum ob id culparetur, professus palam, si grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usus esset: talibus quoq; se parem gratiam relaturum.

73 **S**multates contra nullos tam graues excepit unqua: ut non occasione oblata libens deponeret. C. Memmij, cuius asperrimis orationibus, non minore acerbitate rescripserat, etiam suffragator mox in petitione consulatus fuit. C. Caluo post famosa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, ultro ac prior scripsit. Valerium Catullum, à quo sibi uersiculis de Mamurra perpetua stigmata imposita, non dissimulauerat satisfactentem, eadem die adhibuit cœnæ: hospitioq; patris eius, sicut consueuerat, uti perseverauit.

74 **S**ed & in ulciscendo natura lenissimus. Piratas, à quibus captus est, quum in deditioem redegisset: quoniam suffixurum se cruci ante iurauerat: iugulari prius iussit, deinde suffigi. Cornelio Phagita, cuius quondam nocturnas insidias æger ac latens, ne perduceretur ad Syllam, uix præmio dato euaserat: nūquā nocere sustinuit. Philomonem à manu seruum, qui necem suam per uenenum inimicis promiserat: non grauius quam simplici morte punijt. In P. Clodium Pompeiæ uxoris suæ adulterum, atq; eadem causa pollutarum ceremoniarum reum testis citatus, negauit se quicquam comperisse, quamuis & mater Aurelia, & soror Iulia, apud eosdem iudices, omnia ex fide retulissent: interrogatusq; cur igitur repudiasset uxorem: quoniam, inquit, meos tam suspicione, q̄ crimine iudico carere oportere.

Sustinuit nocere, pro uoluit, siue animus induxit, aut certe potuit ut Græci ἔθελμα ἢ ὄνῆσιν dicunt.

75 **M**oderationem uero clementiamq; tum in administratione, tum in uictoria belli ciuili admirabilem exhibuit. Denunciante Pompeio pro hostibus se habiturum, qui R. P. defuissent: ipse medios & neutrius partis, suorum sibi numero futuros pronunciauit. Quibus autem ex commedatione Pompeij ordines dederat: potestatem transcundi ad eum omnibus fecit, Motis apud Hilerdā deditiois cōditionibus, quū assiduo inter utrasq; partes usu, atq; commercio Afranius ac Petreius deprehensos intra castra Iulianos subita penitentia interfecissent: admissam in se perfidiā nō sustinuit imitari. Acie pharalica proclamauit, ut ciuibus parceretur, deincepsq; nemini non suorum, quem uellet unum, partis aduersæ seruare concessit: nec ulli perijisse: nisi in prælio reperiuntur: Exceptis duntaxat Afranio & Fausto & L. Casare iuene: ac ne hos quidem uoluntate ipsius interemptos putant. Quorum tamen & Afranius & Faustus priores post impetratam ueniā rebellauerunt: & Caesaris libertis, seruisq; eius ferro, & igni crudelem in modum enectis, bestias quoq; ad munus populi comparatas contrucidauerant. Deniq; tempore extremo etiam quibus nondum ignouerat, cunctis in Italiam redire permisit:

b 4 magistratusq;

magistratusq; & imperia capere: sed & statuas L. Syllæ atq; Pompeij, à plebe disiectas, reposuit. Ac si qua posthac, aut cogitarentur grauius aduersus se, aut dicerentur, inhibere maluit, q̄ uindicare. Itaq; & detectas coniurationes, conuentusq; nocturnos, non ultra arguit: q̄ ut edicto ostenderet esse sibi notas: & acerbe loquentibus satis habuit pro concione denūciare, ne perseuerarent. Aulicq; Cecinnæ criminossissimo libro: & Pitholai carminibus maledicentissimis, laceratam existimationem suam, ciuili animo tulit.

Prægrauāt,
absolute, p
præpollent,
siue præpon
derant.

Pragrauant tamen cætera facta: dictaq; eius, ut & abusus dominatione, & iure cæsus existimetur. Non enim honores modo nimios recepit: continuum consulatum, perpetuam dictaturam, præfecturamq; morū, insuper prænomen imperatoris, cognomen patris patriæ, statuam inter reges, suggestum in orchestra: sed & ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est: sedem auream in curia: & pro tribunali thesauram: & ferculum circensi pompa, tēpla, aras, simulacra iuxta deos, puluinar, flaminem, lupercos, appellationem mēsis è suo nomine: ac nonnullos honores ad libidinem cepit: & dedit. Tertium & quartum consulatum titulo tenus gessit, cōtentus dictaturæ potestate decretæ: cum consulatibus simul, atq; utrōq; anno binos C O S S. substituuit sibi in ternos nouissimos menses: ita ut medio tēpore comitia nulla habuerit, præter tribunorum, & ædiliū plebis, præfectosq; pro prætoribus constituerit, qui præsentē se res urbanas administrarent. Pridie autem Cal. Ian. repentina C O S. morte cessantem honorem in paucas horas petenti dedit. Eadem licentia spreto patriæ more, magistratus in plures ānos ordinauit. Decē prætorij uiris cōsularia ornamenta tribuit. Ciuitate donatos, & quosdam è semibarbaris Gallorū cepit in curiā. Præterea monetæ publicisq; uestigialibus peculiare seruos præposuit. Trium legionum, quas Alexandriæ relinquebat curam & imperium Rufioni liberti sui, suo filio exoleto, demandauit.

Medio tēpo
re, pro METO
S, siue inter
ea.

Nec minoris impotentia uoces propalam ædebat: ut T. Amprius scribit, nihil amplius. Remp. esse, appellationem modo sine corpore ac specie, Syllam nescisse literas, qui dictaturā deposuerit: debere homines cōsideratius iam loqui secum, ac pro legibus habere quæ dicat. Eōq; arrogantia progressus est: ut aruspice tristitia, & sine corde exta sacro quondam nunciante, futura diceret latiora, quum uellet, nec pro ostento ducendum, si pecudi cor defuisset.

afst excitiabi
lem.
afst plurimis

Verum præcipuā & inextinguibilem sibi inuidiam hinc maxime mouit. Adcuntes se cum pluribus: honorificentissimisq; decretis uniuersos P. C. sedens pro æde Veneris genitricis excepit. Quidam putant retentum à Cornelio Balbo, quum conaretur assurgere: alij ne conatum quidem omnino: sed etiam ammonentem C. Trebatium ut assurgeret, minus familiari uultu respexisse. Idcō factum eius tanto intolerabilius est uisum: quod ipse triumphanti, & subsellia tribunitia præteruehenti sibi unum è collegio Pontium Aquilam non assurrexisse, adeo indignatus sit, ut proclamauerit: Repete ergo à me Aquila Remp. tribunus: & nec destiterit per cōtinuos dies quicq; cuiq; nisi sub exce-

si sub exceptione polliceri: si tamen per Pontium Aquilam licuerit.

79 **A**dicat ad tam insignem despecti Senatus contumeliam, multo arrogan-
tius factum. Nam quum sacrificio latinarum reuertente eo inter im-
modicas: ac nouas populi acclamationes: quidam è turba statuæ eius coronam
lauream candida fasciâ præligatam imposuisset: & TRIB. PLEB. Epidius Ma-
rulus Cæteriusq; Flauus coronæ fasciam detrahi, hominemq; duci in uincula
iussissent: dolens seu parum prospere motam regni mentionem: siue ut fere-
bat, ereptam sibi gloriâ recusandi: tribunos grauius increpitos potestate pri-
uauit: neq; ex eo infamiâ affectati etiam Regij nominis discutere uoluit: q̄,
q̄ & Plebi regem se salutanti, Cæsarem se, non Regem esse responderit, & Lu-
percalibus, pro rostris à COS. Antonio admotum sapius capiti suo diadema
repperit: atq; in capitolium Ioui OPT. MAX. miserit. Quinetiâ uaria fama
percrebuit migraturum Alexandriam: uel Ilium translatis simul opibus impe-
rij, exhaustaq; Italia, delectibus, & procuratione urbis amicis permissa. Proxi-
mo autem Senatu percrebuit fama L. Cottam XV uirum sententiam dictu-
rum: ut quoniam libris fatalibus contineretur Parthos, nisi à Rege non pos-
se uinci: Cæsar rex appellaretur.

As̄ plebeo

80 **Q**uæ causa coniuratis maturandi fuit, destinata negocia, ne assentiri neces-
se esset. Consilia igitur dispersim antea habita: & quæ sæpe bini terniue
ceperant, in unum omnes contulerunt: ne populo quidem iam præsentî statu
lato: sed dàm palamq; detrectante dominationem: atq; assertores flagitan-
te. Peregrinis in Senatum allectis libellus propositus est. Bonum factum, ne
quis Senatori nouo curiam monstrare uelit: & illa uulgo canebantur. Gallos
Cæsar in triumphum ducit. Iidem in curia Galli brachias deposuerunt, latum
clauum sumpserunt. Q. Maximo suffecto, trimestriq; COS. theatrum in-
troeunte. Quum licitor animaduerti ex more iussisset: ab uniuersis condama-
tum est: non esse COS. eum, post remotos Cæterium & Marulum tribunos: re-
perta sunt proximis comitijs complura suffragia COS. eos declarantium. Sub-
scripsere quidam L. Bruti statuæ, Utinam uiueres. Item ipsius Cæsaris statuæ.
Brutus, quia reges eiecit COS. primus factus est.

Bonū factū,
pro recte fact

Trochaicâ

Hic quia COS. eiecit, rex postremo factus est.

81 **C**onspiratum est in eum à LX. amplius. C. Cassio. M. q; & Decio Bruto princi-
pibus conspirationis: qui primum cunctati, utrum ne illum in campo per comi-
tia tribus ad suffragia uocantem: partibus diuisis è ponte deijcerent, atq; exce-
ptum trucidarent: an in sacra uia, uel in aditu theatri adorirentur: postquam
Senatus Idibus Martijs in Pompei curiam edictus est: facile tempus & lo-
cum prætulerunt.

As̄ De
cimo.

Sexaginta
amplius, p
plures sexal
ginta.

81 **S**ed Cæsari futura cædes euidentijs prodigijs denunciata est. Paucos ante
menses, quum in colonia Capua deducti lege Iulia Coloni, ad extruendas uillas
sepulchra uetustissima disijcerent: idq; eo studiosius facerent, quod aliquantum
uasculorū operis antiqui scrutantes reperiebant: tabula aenea in monumento, in
quo dicebat Capys cõditor Capuæ sepultus, inueta est: cõscripta literis uerbisq;
Gracis

Gracis

Græcis hac sententia. Quâdo ossa Capys detecta essent, fore, ut Iulo prognatus manu cōsanguineorū necaret: magnisq; mox Italiæ cladib; uindicaret: Cuius rei, ne quis fabulosam, aut cōmentitiā putet, autor est Cor. Balbus familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equorū greges: quos in traiciendo Rubicone flumine cōsecrarat: ac uagos sine custode dimiserat cōperiit pertinacissime pabulo abstinere: ubertimq; flere: & immolantē Aruspex Spurina monuit: caueret periculū quod non ultra Martias Idus proferretur. Pridie autem easdē Idus auē Regaliolum cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ se inferentem, uolucres uarij generis ex proximo nemore persecuta, ibidem discerpserunt. Ea uero nocte cui illuxit dies cædis: & ipse sibi uisus est per quietem interdum supra nubes uolitare, alias cū Ioue dextras iungere, & Calpurnia uxor imaginata est, collabi fastigium domus, maritumq; in gremio suo confodi: ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Ob hæc simul & ob infirmam ualitudinem diu cunctatus, an se contineret: & quæ apud Senatum proposuerat agere differret: tandē Decimo Bruto adhortante ne frequentes, ac iam dudū opperienteis destitueret: quinta fere hora progressus est: libellumq; insidiarum indicem, ab obuiuo quodā porrectum, libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat: quasi mox lecturus commiscuit. Dein pluribus hostijs cæsis, cum litare non posset: introiit curiam, spreta religione: Spurinaq; irridēs, & ut falsum arguens: quod sine ulla noxa, Idus Martiæ adessent, q̄q̄ is uenisse quidem eas diceret, sed non præterisse.

Assidentem conspirati, specie officij circūsteterunt: illicq; Cimber Tullius ⁸² qui primas partes susceperat, quasi aliquid rogaturus propius accessit: reuentemq; & gestu in aliud tempus differenti, ab utroq; humero togam apprehendit: deinde clamantem, Ista quidem uis est: alter Casca aduersum uulnerat paulum infra iugulum: Cæsar Cascæ brachium abreptū graphio traiecit: conatusq; prosilire, alio uulnere tardatus est: utq; animaduertit undiq; se strictis pugionibus peti: toga caput obuoluit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit: quo honestius caderet etiam inferiore corporis parte uelata: atq; ita tribus & uiginti plagis confossus est: uno modo ad primum ictum gemitu sine uoce ædito: & si (ut tradiderunt quidam) M. Bruto irruenti dixisse, καὶ σὺ τέκνον, Ex animis diffugientibus cunctis aliquādiu iacuit: donec lecticæ impositum dependente brachio, tres seruuli domum retulerunt: nec in tot uulneribus, ut Antistius medicus existimabant, letale ullum repertū est, nisi quod secundo loco in petore acceperat. Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tyberim trahere, bona publicare, acta rescindere, sed metu M. Antonij COS. & magistrī equitum Lepidi, destiterunt.

Postulante ergo L. Pisone socero, testamentum eius aperitur: recitaturq; in ⁸³ Antonij domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lauicano suo fecerat: demandaueratq; uirgini Vestali Maximæ. Q. Tubero tradit heredem ab eo scribi solitū ex consulatu ipsius primo, usq; ad initium ciuiliis belli, Cn. Pompeium: idēq; militibus pro concione recitatum, sed nouissimo testamento, tres instituit hæredes sororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinnarium

Regaliolus
auis.
Nocti illuxit
dies, quæ se-
cuta est pro-
xime.
Vxor imagi-
nata est, pro
uxoriuisum
est p̄ somniū

Als^t Antius.

Sororū ne-
potes, p̄ ex
fororib; ne-
potes.

narium: & Q. Pedium ex quadrante. Reliquos in ima cera. C. Octaviū etiā in familiam, nomenq; adoptavit: pluresq; percussorum in tutoribus filij, si quis sibi nasceretur, nominavit. Decimū Brutum etiam in secundis heredibus. P. Pullo hortos circa Tyberim, publice & uiritim trecenos sestertios legauit.

Ab plerisque

Sestertius,
nūmus ge-
nere malco-
lino;

84 **F**Vnere indicto rogos exstructus est in Martio campo iuxta Iulia tumulū: & pro rostris aurata ædes ad simulacrū templi Veneris genitricis collocata, intraq; lectus eburneus auro, ac purpura stratus, & ad caput trophæū cum ueste, in qua fuerat occisus. Præferentibus munera (quia suscepturus dies nō uidebatur) præceptū, ut omisso ordine, quibus quisq; uellet itineribus urbis, portaret in campū. Inter ludos cantata sunt quædam ad miseratiōē & inuidiam cædis eius accommodata, ex Pacuij armorum iudicio,

Men me seruasse, ut essent qui me perderent?

Et ex Electra Attilij ad similitudinem sententiā. Laudationis loco, COS. Antonius per præconē pronūciavit SENAT. CONS. quo omnia ei diuina simulatq; humana decreuerat. Item iusiurandū, quo se cuncti pro salute unius astrinxerāt, quibus per pauca à se uerba addidit: lectum pro rostris in forū magistratus, & honoribus functi, detulerunt. Quem quū pars in Capitolini Iouis cella cremare, pars in curia Pompeij destinaret, repente duo quidā gladijs succincti, ac bina iacula gestantes, ardentibus cereis succederunt, cōfestimq; circūstantiū turba uirgulta arida, & cū subsellijs tribunalia: quicquid præterea ad manū aderat, cogensit: de inde tibicines & scenici artifices uestem, quā ex instrumēto triumphorū ad præsentē usum induerant, detractā sibi atq; discissam, iniocere flammæ, & ueteranorum militū legionarij arma sua, quibus ex culti funus celebrabāt. Matronæ etiā pleræq; ornamēta sua quæ gerebāt, & liberorū bullas atq; prætextas. In summo publico luctu exterarū gentiū multitudo circulatim suo quæq; more lamētata est, præcipuèq; Iudæi, qui etiā noctibus continuis bustum frequentarunt.

85 **P**lebs statim à funere ad domum Bruti & Cassij cum facibus tetendit, atq; pægre repulsa, obuiū sibi Helium Cinnam per errorem nominis, quasi Cornelius esset is, quem grauius pridie cōcionatum de Cæsare requirebat, occidit, caputq; eius præfixum hastæ circūtulit. Postea solidam columnā prope XX. pedū lapidis Numidici in foro statuit, scripsitq; PARENTI PATRIAE. Apud eam longo tempore sacrificare, uota suscipere, controuersias quasdam interposito per Cæsarem iureiurando distrahere, perseverauit.

86 **S**uspicionem Cæsar quibusdam suorum reliquit, neq; uoluisse se diutius uiuere, neq; curasse quod ualitudine minus prospera uteretur: ideòq; & quæ religiones monerent, & quæ renūciarent amici, neglexisse. Sunt qui putent confisum eum nouissimo illo SENAT. CONS. ac iureiurando etiā custodias Hispanorum cum gladijs inspectantium se remouisse, alij ediuerso opinatū, insidias undiq; imminētes, subire semel, q̄ cauere semper. Solitū ferunt dicere, non tam sua, q̄ R. P. interesse, uti saluus esset, se iam pridem potentia, gloriaq; abunde adeptum, Rempub. siquid sibi eueniret, neq; quietam fore, & aliquanto dete-

Abunde po-
tentia, glo-
riaq; p̄ satis

Illud planè

Illud plane inter omnes fere constitit, talem ei mortem penè ex sententia ob-
 rigisse: nam & quondam cum apud Xenophontem legisset, Cyrum ultima
 ualitudine mandasse quædam de funere suo: aspernatus tam lentum mortis
 genus, subitam sibi celeremq; optauerat: & pridie q̄ occideretur, in sermone na-
 to super cœnam apud M. Lepidum, quisnam esset finis uitæ commodissimus,
 repentinum inopinatumq; prætulera.

Perijt VI. & L. ætatis anno: atq; in deorum numerum relatus est: nō ore mo-
 do decernentium: sed & persuasione vulgi. Siquidem ludis, quos primo cō-
 secratos ei hæres Augustus ædebat, stella crinita per septem dies continuos ful-
 sit: exorrens circa undecimam horam: creditumq; est animam esse Cæsaris in
 cælum recepti: & hac de causa simulacro eius in uertice additur stella. Curiam in
 qua occisus est, obstrui placuit: Idusq; Martias paricidium nominari: ac ne un-
 q̄ eo die Senatus ageretur.

Percussorum autem ferè, neq; triennio quisq; amplius superuixit, neq; sua
 morte defunctus est. Dånati omnes. Alius, alio casu perijt: pars naufragio:
 pars prælio: nonnulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem uiolauerant, in-
 teremerunt.

C. SVETONII TRANQVIL.

D. OCTAVIVS CAESAR AVGVSTVS.

Finitimum
 bellū, qđ cū
 finitimis ge-
 ritur.

PENTEM OCTAVIAM VELITRIS PRAECI-
 puā olim fuisse, multa declarāt. Nā & uicus celeberr-
 ma parte oppidi, iam pridem Octavius uocabat: &
 ostēdebatur ara Octauii cōsecrata, qui bello dux fi-
 nitimo, quū forte Marti rem diuinam faceret, nun-
 ciata repente hostis incurfione, semicruda exta ra-
 pta foco profecuit: atq; ita prælium ingressus, uictor
 redijt. Decretum etiam publicum extabat, quo caue-
 batur, ut quoq; anno in posterū simili modo exta-
 Marti redderentur: reliquæq; ad Octauios referrentur.

EA gens à Tarquinio Prisco Rege, inter Romanas gentes allecta in Sena-
 tum: mox à Seruio Tullio in patricias transducta, procedēte tempore ad
 plebem se contulit: ac rursus magna uī per D. Iulium in patriciatum redijt. Pri-
 mus ex hac magistratum populi suffragio cœpit C. Ruffus. Is quæstorius Cn.
 & C. procreauit. A quibus duplex Octauiorum familia defluxit, cōditione di-
 uersa. Siquidē Cn. & deinceps ab eo reliqui omnes, functi sunt honoribus sum-
 mis. At C. eiusq; posteri, seu fortuna, seu uoluntate, in equestri ordine constite-
 re, usq; ad Augusti patrem. Proauus Augusti secundo punico bello, stipendia
 in Sicilia tribunus militum fecit, Aemilio Pappo Imperatore. Auus municipa-
 libus magi-

Als' Seruilio

Patriciatu,
 pro ordine,
 siue dignita-
 te patriciorū